

Badania technologiczne Raportu SS-Brigadenführera Jürgena Stroopa: Es gibt keinen jüdischen Wohnbezirk in Warschau mehr! (Żydowska dzielnica mieszkaniowa w Warszawie już nie istnieje!)

Anna Włodarczyk-Sętopek, Wioleta Ługowska
Sekcja Konserwacji Zasobu Archiwalnego, Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej
KŚZpNP



Raport jest oficjalnym dokumentem sporządzonym w maju 1943 roku dla Heinricha Himmlera, przez dowódcę sił likwidacyjnych getta – Jürgena Stroopa. Optyka przedstawienia wydarzeń opisanych w *Raporcie* jest porażająca. Holokaust jest ukazany z perspektywy zbrodniarza, nie ofiary, przez co dokument – wbrew intencji twórcy, nie gloryfikuje niemieckiej „odwagi, siły i ofiarności”, a staje się aktem oskarżenia i dowodem zbrodni popełnionej na ludności żydowskiej.

Raport Stanowił dowód rzeczowy w procesach norymberskich i w 1951 r. w procesie przeciwko Stroopowi przed Sądem Wojewódzkim dla m.st. Warszawy, po czym przekazano go do archiwum KCPZPR, a następnie do archiwum Głównej Komisji Ścigania Zbrodni Hitlerowskich. Obecnie obiekt jest w zasobie Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej.

Drugi z egzemplarzy *Raportu* przechowywany jest w NARA w Stanach Zjednoczonych.

W obiektach występują różnice w zakresie treści, fotografii, opisów i oprawy. Egzemplarz przechowywany w Archiwum IPN jest bezspornie dokumentem oryginalnym i autentycznym. Ze względu na szczególną wartość historyczną *Raport J. Stroopa* został w 2017 r. wpisany na listę UNESCO „Pamięć Świata”. Warto wspomnieć, że jest to 1 z 17 obiektów z Polski umieszczonych na tej liście.

Raport składa się ze 126 luźnych kart w oprawie albumowej, skórzanej. Wewnątrz wklejono 53 czarno-białe fotografie.

Wymiary zewnętrzne: wysokość 30,5 cm, szerokość: 23,5 cm, grubość: 4,5 cm.

Obiekt był dość intensywnie użytkowany, o czym świadczą charakterystyczne zniszczenia – mechaniczne i fizyko-chemiczne.



Raport Stroopa – widok ogólny obiektu, fot. W. Ługowska



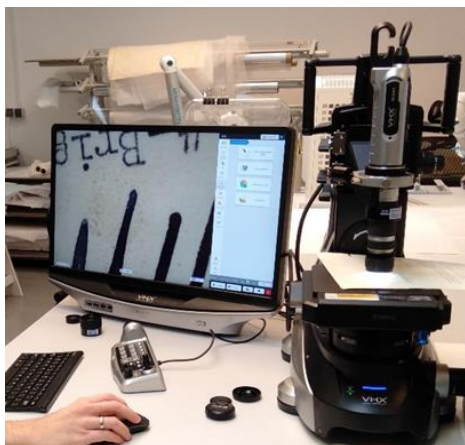
Certyfikat UNESCO, fot. AIPN



Widok strony tytułowej, fot. A. Włodarczyk-Sętopek



Karty z wklejonymi fotografiami, fot. W. Ługowska



Obserwacja obiektu z użyciem mikroskopu cyfrowego Keyence, fot. A. Włodarczyk-Sętołek

Celem podjętych badań było ustalenie budowy technologicznej obiektu, w tym zidentyfikowanie materiałów – skóry obleczenia, papierów, mediów pisarskich, klejów i techniki wykonania fotografii oraz pochodzenia zniszczeń np. zaplamień. Zakładano, że wyniki analiz pozwolą na ustalenie wrażliwości obiektu, zaplanowanie optymalnych warunków przechowywania i ewentualnego ekspozowania.

Podjęto decyzję o sfinansowaniu badań z własnych środków budżetowych IPN. Koordynacją prac zajęła się Magdalena Dyda reprezentująca firmę RDLS.

Do współpracy zaproszono specjalistów z zakresu badań materiałów użytych w obiekcie. Byli to:

dr Dorota Jutrzenka – Supryn – analizy w zakresie ustalenia techniki wykonania oraz oceny stanu zachowania skóry,

dr Katarzyna Królikowska-Pataraia - identyfikacja składu włóknistego papierów, tektur oraz włókien nici,

mgr inż. Kamila Załęska - analizy i interpretacje XRF różnych materiałów,

dr inż. Elżbieta Jeżewska - identyfikacja pigmentów, metali,

dr inż. Joanna Kurkowska - identyfikacja spoiw organicznych.

Wykonano następujące analizy:

- obserwację obiektu przy użyciu przenośnego zestawu mikroskopowego VHX7000 Keyence
- obserwacja powierzchni obleczenia skórzanego i pobranych próbek skóry pod mikroskopem stereoskopowym i rejestracja obrazów
- obserwacja i rejestracja obrazu fragmentów skóry w światłach diagnostycznych – obserwacja fluorescencji w UV, reflektografia w podczerwieni IR
- analiza składu pierwiastkowego skóry metodą fluorescencji rentgenowskiej XRF
- analiza składu pierwiastkowego metodą skaningowej mikroskopii elektronowej SEM z detektorem EDX (mapa rozłożenia pierwiastków w przekroju skóry)
- identyfikacja sposobu garbowania skór
- analiza składu cząsteczkowego metodą spektroskopii fourierowskiej w obszarze podczerwieni (FTIR)
- badania stopnia zakwaszenia skóry
- badanie temperatury skurczu włókien kolagenowych metodą Micro Hot Table
- ocena stopnia zorganizowania włókien kolagenowych (obserwacja mikroskopowa)
- badania mikrofedometryczne apretury skór

- ocena w zakresie zniszczeń biologicznych i mikrobiologicznych
- badania pH papieru elektrodą stykową
- identyfikacja włókien papierów i płótna – oznaczenie składu włóknistego papieru – metody mikrochemiczne, obserwacja w UV
- identyfikacja wypełniaczy papieru
- identyfikacja spoiw organicznych metodą spektroskopii fourierowskiej w obszarze podczerwieni (FTIR)
- identyfikacja pigmentów
- identyfikacja metalowego nitu metodą skaningowej mikroskopii elektronowej SEM z detektorem EDS i metodą fluorescencji rentgenowskiej XRF
- analiza zaplamienia i składu pierwiastkowego białej farby i technik fotograficznych

Analiz skóry dokonano na podstawie bezpośredniego oglądu obiektu i pobranych mikropróbek. Wykorzystano również udostępnione fotografie powierzchni skóry zarejestrowane z wykorzystaniem mikroskopu cyfrowego Keyence. Urządzenie pozwalało na obserwację, pomiary i rejestrację cyfrowych obrazów 3D.

Wykonane analizy pozwoliły stwierdzić, że obleczenie oprawy Raportu Stroopa wykonano ze skóry bydlęcej, garbowanej roślinnie. Użyta skóra należy do grupy z tzw. nadanym licem. Spoiwem apretury wykończeniowej był prawdopodobnie olej lniany oraz asfalt naturalny. Pigmentem użytym do barwienia apretury była najprawdopodobniej czerń anilinowa.

W zakresie badań pozostałych materiałów analizom poddano papiery raportów dziennych, barwiony papier wyklejki, tekturę okładki, papier fotografii, naklejek, płótno z grzbietu oprawy, nit z oprawy, metaliczny pigment z wyklejki, zaplamienia, warstwy obrazu fotografii oraz klej użyty do przyklejenia fotografii.

Otrzymane wyniki pozwoliły potwierdzić, że w Raporcie użyto papierów z mas celulozowych drzew iglastych; czasem z domieszkami. Fotografie i fotokopie wykonano w technice żelatynowo - srebrowej. Do zamontowania zdjęć użyto kleju skrobiowego. Z uwagi na ograniczenia wynikające z wielkości pobranych próbek, część analiz wymaga doprecyzowania. Zrezygnowano z planowanych wcześniej badań światłotrwałości kart Raportu. Uznano, że ze względu na fotografie obiekt należy uznać za szczególnie wrażliwy i na każdym etapie przechowywania i użytkowania do minimum ograniczyć dostęp światła. Planuje się dodatkowe badania, m.in. pochodzenia zaplamień.

Wstępne wnioski z analiz pozwalają stwierdzić, że obiekt nie wymaga natychmiastowej ingerencji, a właściwe przechowywanie zabytku, w opakowaniu ochronnym oraz ostrożna manipulacja podczas przenoszenia, przeglądania oraz umieszczania na ekspozycji zapobiegnie dalszemu postępowi degradacji.